

EN MÄRKESMAN INOM TURISMEN: KAPTEN ARNOLD NEUMANN

Thure Malmberg

Rysk militär pionjär i finländsk resereklam

En av de mest markanta profilerna inom den finländska turismen under 1900-talet var kapten Arnold Neumann, chef för Finska Ångfartygs Aktiebolagets (FÅA) passageraravdelning i Helsingfors. När han pensionerades 1968 hade han tjänat FÅA i 48 år, en för moderna förhållanden närmast otänkbart lång tid i samma bolags tjänst.

Arnold Neumann var ovanlig på många sätt. Hans titel kapten hade ingenting med sjön att göra, även om han arbetade för ett rederi. Arnold Neumann var född i Moskva 1895, växte upp i Riga och kom till Finland 1914 med den ryska armén. Det var som militär han erövrade den kaptenstitel, som sedan – ibland med förväxling som resultat – följde honom genom livet.

När tsarernas Ryssland fallit och Finland fått sin självständighet stannade kapten Arnold i Helsingfors, till en början som arbetslös. Hans modersmål var tyska; ryska och franska hade han läst i skolan och svenska lärde han sig under sina första år i sitt nya fosterland Finland. Estniska förstod han och engelska plockades upp på en resebyråkurs i England 1921-22. Finska hade han svårt med hela sitt liv, men under hans aktiva tid inom resebranschen (1919-1968) och framförallt i jobbet vid FÅA var svenska ett mycket viktigt språk.

Det var 1919 FÅA:s dåvarande chef kommerserådet Lars Krogius erbjöd Arnold Neumann jobb på passageraravdelningen, där han 1921 efterträdde Armin von Hoerschelmann, en annan personlighet med rötter i det tysktalande Baltikum. Hoerschelmann flyttade då till Lybeck, där han övertog agenturen för FÅA:s trafik.

FÅA var i tiden Finlands största rederi, med som

*Arnold Neumann på 1960-talet
Foto genom dottern Dorrit Slöör*

Möte ombord Bengt Pihlström (t v) och Arnold Neumann under en smokingmiddag på FÅA:s m/s Finlandia i slutet av 1960-talet

mest ca 70 fartyg engagerade i både last- och passagerartrafik. När ännu inga reguljära flyglinjer fanns, ångade FÅA:s passagerarbåtar över Nordsjön och Östersjön. De transporterade turister till Helsingfors från Hull, Antwerpen, Köpenhamn, Lybeck, Stettin, Reval och Stockholm.

För finländarna var FÅA:s vita båtar med de karaktäristiska två vita skorsteningsringarna på svart botten porten till kontinenten och den övriga världen. Tiotusentals emigranter reste också via England ut till USA, Kanada och Australien, och den första etappen från Finland över Östersjön och Nordsjön gick vanligtvis med FÅA:s båtar.

Båtarna fanns liksom linjerna och stabiliteten hos ett respekterat rederi med goda internationella förbindelser. Men någon marknadsföring fanns inte. Ingen reklam att tala om, primitiva passagerarlistor och en ofta omständlig bokning. Det här blev Arnold Neumanns uppgift att bygga upp för FÅA tillsammans med bolagets samarbetspartners i den samsegling som kallades De vita båtarna, svenska Stockholms Rederi AB Svea och finländska Ångfartygs Ab Bore.

Också danska DFDS, som fortfarande visar sin flagga till sjöss, var en samarbetspartner i trafiken på Köpenhamn. På estnisk och tysk sida fanns olika rederier med trafik på Finland, nu gällde det att samordna reklam och turlistor.

Arnold Neumann fick prova sig fram som marknadsförare, reklamman och grafiker. Turlistor, fartygspresentationer och turistbroschyrer för Finland gjordes från början till slut av honom. Finland marknadsfördes på engelska som "Off the beaten track", ett jungfruligt paradiset på sidan om allfarvägarna. Den här vurmén för naturturism var påtaglig speciellt bland engelsmän och tyskar, och just i Tyskland var Arnold Neumanns broschyrer om kanotturer i Finland, både vid kusten och på sjösystemen, mycket populära.

Finlands första reklamflicka

Sin genom tiderna kanske största framgång som reklamman upplevde Arnold Neumann 1928. I linjetrafiken på Helsingfors-Reval-Stettin hade FÅA en svår konkurrent i tyska ångaren "Rügen", ägd av rederiet Rud. Christ. Gribel i Stettin, nuvarande polska Szczecin. Fartyget hade två skorstenar, och ännu på 1920-talet bedömdes många ångare, speciellt då i Atlantrafiken, efter antalet skorstenar. Ju fler skorstenar, desto finare båt, var tanken.

Gribel engagerade den kända tyska marinmålaren Willy Stöwer för att göra reklam för "Rügen". Ett plakat trycktes 1922 och visar en majestätisk "Rügen" ångande ut i Stettins hamn med mäktiga rökmoln ur båda skorstenarna.

På FÅA var man bekymrad. Försäljningssiffrorna såg inte bra ut. Visserligen hade det finländska bolaget en modern och mycket uppskattad båt på linjen, men "Ariadne", som var byggd 1914 i Göteborg, hade trots allt bara en skorsten. Hur skulle man möta situationen?

Lotsdottern från Barösund blev en succé 1928

Då kontaktade Arnold Neumann den finländska konstnärinnan Dagmar Ruin för att beställa ett plakat som skulle slå tyskarnas bolmande rökmoln ur brädet.

Dagmar Ruin förstod vad världen då förknippade med Finland. Hon reste till Barösund och hittade en ung, naturlig flicka, en lotsdotter från trakten. Man rodde ut till en klippstrand, där flickan ställdes barfota intill roddbåten. I övrigt: bara hav och himmel som i ljust flyter ihop. En svag antydning till holmar och skär i bakgrunden ger horisontlinjen, men blicken stannar vid flickan med öppen blus, rosiga kinder och glada ögon.

Heureka! Succén var gjord och "Rügen" fick ånga bort i fred: lotsdottern visade vägen till det natursköna Finland. Sedan fylldes Arnold Neumanns postkorg med gratulationer från hela kontinenten.

I Sverige skrev Svensk Turisttidning 1929 bl.a. "Det är en ung flicka som i fladdrande sommarkjol står på ett blåsigt skär, voilà tout. Hon drar till sig våra ögon bättre än det skönaste landskap förmår. Hon fröjdar sinnet och värvar på en gång, som en affisch bör göra, och texten under upplyser närmare om vad meningen är."

Gentleman i kostym

Under 1960-talet träffade jag ofta Arnold Neumann både på FÅA:s passageraravdelning i rederihuset vid Södra kajen 8 i Helsingfors eller ombord på någon av bolagets båtar. Vi kunde sitta över en kopp kaffe i röksalongen på ss "Ariadne", som levererades till bolaget 1914, kort före första världskrigets utbrott. Det var samma år som Arnold Neumann kom till Finland med ryska militären.

När kriget var över och förhållandena normaliserades sattes "Ariadne", som egentligen var byggd för längre linjer, först in i trafik på Stockholm. Året var 1919, och efter fem års krig och krisår ville alla resa. Jämfört med dagens fartyg hade "Ariadne" bara hyttplatser för lika många passagerare som i dag kunde rymmas i en livbåt på de stora Helsingforsbåtarna.

- Folk stod i kö för att köpa biljett, och många försökte muta personalen för att få komma med. Till slut skaffade jag fram en insamlingsbössa för sjömansmissionen, och den räckte jag fram varje gång någon försökte med en muta, sade Arnold Neumann i en intervju.

Sedan gick åren, allt fler båtar byggdes, men med andra världskriget övertogs några av bolagets bästa passagerarfartyg av Sovjetunionen som krigsskadestånd. Först när FÅA 1952 lät bygga ss "Aallotar", den första av de tre s.k. Olympiabåtarna, steg trafiksiffrorna igen. 1957 grundades Ab Siljarederiet, som småningom tog över FÅA:s och de andra moderbolagens trafik på Sverige, och sedan dess fortsatte utvecklingen med moderna och allt större motorfartyg.

Arnold Neumann höll sig i form med gymnastik och tennis. Han var en gentleman av den gamla stammen, något som hans gamla personal fortfarande betonar:

- Han hade humor och var god och glad. Samtidigt var han en auktoritet, som man hade respekt för. Han kom alltid i kostym och slips till kontoret. På äldre dar - han jobbade kvar till 73 års ålder - använde han också en käpp, minns Maise Antas. I 27 år var hon korrespondent på FÅA:s passageraravdelning och arbetade tillsammans med Arnold Neumann.

Ännu längre jobbade Glory Nikitin tillsammans med Arnold Neumann. Hon delar i mycket Maise Antas uppfattning:

- Han var en bra chef, säger hon.

- Men i ett avseende tyckte jag inte om honom. Han förstod inte att kvinnor och män borde ha samma lön för samma arbete. Han ansåg att kvinnor som arbetade på kontor inte behövde någon lön att tala om. De hade ju sina män.

- På samma sätt var det med bolagets fribiljetter: kontorsanställda män fick fribiljetter för sina hustrur, men den kvinnliga kontorspersonalen fick inte ta med sina män gratis.

- I det avseendet var han ännu på 1960-talet nästan som från en annan planet, säger hon.

"Arnolds monogram" Så kallades Finska Ångfartygs Aktiebolagets nya logo från 1950-talet, skapad av Arnold Neumann Bokstäverna förenar bolagets namn (Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiö - Finska Ångfartygs Aktiebolaget) på svenska och finska

Arnold Neumann

Född i Moskva 8 1 1895

Död i Helsingfors 16 8 1979

- Utdimitterad från Tyska St Petri-Pauliskolan i Moskva 1914
- Kapten i ryska kejserliga armén
- Tjänstgjort vid FÅA:s passagerar-expedition och reklamavdelning
- från 1919, avdelningens chef 1921-1967
- Gift 15 10 1923 med Lilly-Wawa Sallmén,
- barn: Lilly-Dorrit 22 8 1924 och Berit-Maria 21 12 1926
- Dekorerad bl a med
Finlands frihetskors IV klass
Estniska frihetsmedaljen
Dannebrogens förtjänstmedalj
Vita gardets minnesmedalj 1918
"Heimo" krigskors
- Stiftande medlem bl a i Resebyråföreningen i Finland, Skåklubben samt Finlands försäljnings- och reklamförening Styrelsemedlem i Turistföreningen i Finland och Kansan matka toimisto